

درآمدی بر جایگاه فلانور در مطالعات شهرسازی و فضاهای عمومی شهرها

حمیدرضا صارمی^۱ / نرگس طالب ولی اله^{۲*}

تاریخ انتشار مقاله: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۰۸/۲۸

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۰۲

چکیده

در یک فضای شهری کارکردهای مختلفی پیوسته در حال وقوع است که یکی از آنها کارکرد پرسه‌زنی یا قدم زدن است. کارکرد پرسه‌زنی در شهرها یا فضای عمومی آنها در زبان فرانسوی با واژه فلانور شناخته می‌شود و برگرفته از آثار شارل بودلر می‌باشد. با توجه به اهمیت شناخت، تجربه و حس یک فضای شهری توسط استفاده‌کنندگان از فضا لزوم توجه به فلانوران شهری در مطالعات و پیگیری رد تحقیقات انجام شده پیرامون آنها بسی ضروری و دارای اهمیت است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی روند جهانی مطالعات حوزه فلانور در رشته‌های مختلف همچنین کشف کلیدواژگان پرتکرار، شناخت الگوهای همکاری کشورها و هم‌استنادی نویسندگان در ادبیات جهانی انجام شده و از روش‌های کمی علم‌سنجی استفاده می‌کند. نتایج هم‌زمانی وقوع کلمات کلیدی نشان می‌دهد کلیدواژه‌ی «فلانور» با ۲۸۱ بار تکرار بالاترین تعداد دفعات هم‌رخدادی وقوع کلیدواژگان برخوردار است. تحلیل هم‌استنادی براساس نویسندگان نشان می‌دهد والتر بنیامین با ۱۲۸ استناد و قدرت پیوند ۴۸۴۷ و بیشترین میزان استناد و قدرت پیوند را در میان نویسندگان دارا است. تحلیل همکاری علمی در سطح کشورها نشان می‌دهد کشور بریتانیا با تعداد ۷۱۱ مدرک، ۱۲۰۲ استناد و قدرت پیوند ۱۱ بیشترین تعداد استناد را در بین سایر کشورها دارا است، اما ایالات متحده با تعداد مدارک بیشتر (۹۲۱ مدرک)، دارای استناد کمتر یعنی ۴۱۲۱ استناد و قدرت پیوند ۵ می‌باشد. در آخر تحلیل رشته‌های تخصصی که در حوزه فلانور مقاله منتشر کرده‌اند نشان داد رشته علوم انسانی بیشترین میزان پژوهش در این رابطه داشته است.

واژگان کلیدی: فلانور، فضای عمومی، پرسه‌زن، شهر، شهرسازی.

۱- دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۲- پژوهشگر فرصت تحقیقاتی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: N.taleb@modares.ac.ir

آباد

شماره ۹۲، زمستان ۱۴۰۳
۶۷-۷۶

مقدمه

واژه فلانور یا به تعبیری پرسه زن برگرفته از زبان فرانسوی است که در سال‌های اخیر مورد توجه جدی قرار گرفته است؛ بنابراین اگرچه معنی لفظ فلانور مشخص و شناخته شده است اما جزییات دقیق‌تر در مورد اینکه فلانور چه کسی بود و یا عملکرد وی چه بوده است، مبهم است. می‌توان گفت فلانور با فعالیت خود که هنر قدم زدن و نگاه کردن که معمولاً با پاساژهای خرید اواخر قرن نوزدهم پاریس مرتبط است، تعریف می‌شود (McGarrigle, 2013). درک عمومی از فلانور در ادبیات به ویژه از نوشته‌های شارل بودلر، به عنوان مثال مقاله او «نقاش زندگی مدرن» و تحلیل والتر بنیامین از آثارش ناشی می‌شود. فلانور، از نظر بودلر، مردی بود که می‌توانست از منظره انبوه جمعیت - عموم قابل‌رویت - محیط شهری شهر پاریس، معنای زیبایی‌شناختی درو کند (Phillips & Vincendeau, 2018). فلانور که مشخصه آن بیکاری، پرسه‌زنی و مهارت‌های مشاهده‌ای شدید است، شهر و فضاهای آن را به مثابه یک متن می‌خواند. همان‌طور که کیت تستر^۲ بدان اشاره می‌کند او مرد جمعیت است، نه مرد در میان جمعیت (Serlin, 2006). به عبارتی در حالی که در میان جمعیت غوطه‌ور است، آگاهی او از این موقعیت بنیامین از فلانور، خوانش یک شخصیتی تاریخی است که به خیابان‌های پاریس تعلق دارد.

فارغ از جنسیت متصور برای فلانور اگر معنای شهر توسط منطق سرمایه‌داری و کالایی‌سازی تحمیل می‌شود، آنگاه فلانور چیزی بیش از یک جستجوگر راز از پیش‌پافتادگی و درنهایت تماشاگری منفعل می‌شود که نمی‌تواند از منطق مصرف‌گرایی بگریزد. در چشم‌انداز اینترنتی معاصر که در آن مدل‌های کسب‌وکار براساس محتوای تولید شده توسط کاربر که شامل سوابق تاریخ گشت‌وگذار کاربر است، ساخته شده است، دشوار است تا بتوان فهمید چگونه انفعال جدا شده از فلانور می‌تواند او را به غیر از مصرف‌کننده کامل تبدیل کند. همچنان که بنیامین عقل‌گرایی رو به رشد پاریس قرن نوزدهم را که با تخصیص شماره خیابان‌ها و همراه با افزایش عمومی سرعت زندگی به عنوان یک تهدید برای فلانور نشان می‌دهد، معرفی می‌کند. اکنون که شهرها و فضاهای عمومی شهری به سرعت در حال انطباق با فناوری و تکنولوژی‌های نوینی همچون متاورس، هوش مصنوعی، کریپتو و... می‌باشند می‌توان بیان کرد که نقش فلانور فارغ از جنسیت متصور شده برای آن نقش مجازی و پرسه‌زنی در این گونه فضاها باشد. لذا بایستی بررسی شود

در مباحث آکادمیک پرداختن به موضوع فلانور به خصوص در رشته شهرسازی به چه صورت بوده است. بدین ترتیب مقالات و مطالعات انتشار یافته پیرامون این موضوع در پایگاه اسکوپوس طی سال‌های ۱۹۸۵ تا ۲۰۲۵ مورد بررسی قرار گرفت تا پاسخ به سؤالات زیر مشخص شود:

- ۱- پرتکرارترین و کم‌تکرارترین کلیدواژگان در مبحث فلانور کدامند و نقشه هم‌زمانی وقوع آن‌ها در نمای مصورسازی همپوشانی و مصورسازی تراکم چگونه است؟
- ۲- چه نویسندگانی بیشترین هم‌استنادی را در پژوهش‌های حوزه فلانور داشته‌اند و نقشه مصورسازی شبکه آن‌ها چگونه است؟
- ۳- کدام کشورها بیشترین همکاری علمی را در پژوهش‌های حوزه فلانور با یکدیگر داشته‌اند و نقشه مصورسازی شبکه آن‌ها چگونه است؟

پیشینه و مبانی نظری

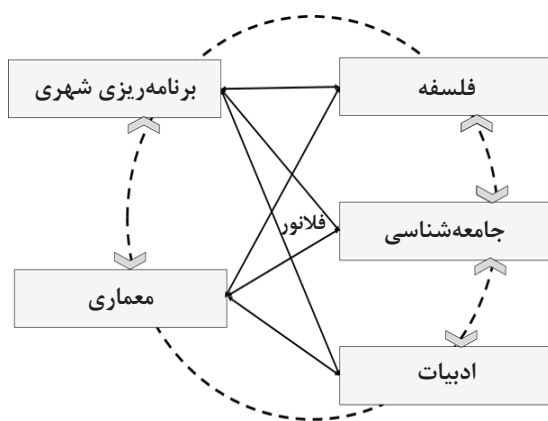
محققان نظرات متفاوتی در مورد فلانور و کاربرد آن به خصوص در زمینه شهر و فضاهای عمومی شهری دارند. به گفته باومن، فلانور؛ نشان‌دهنده عدم قطعیت و تکه‌تکه شدن است. فونتانا و کاباروکاس از استفاده نقش فلانور برای کشف معماری شهری از منظری جدید حمایت کردند (Fontana & Cabarrocas, 2018). پیک موقعیت خیابان‌های تجاری و تأثیر آن‌ها را در مورد محیط اطراف از طریق فلانور و محاکات^۳ (دو مفهوم پیشنهاد شده توسط بنیامین) بررسی کرد. آرنولد اهمیت دید پویا را مطالعه کرد و تأکید کرد که فضاهای عمومی باید در گفتگو با عموم باشند (Djukic et al, 2019). اگرچه فلانور از ادبیات و فلسفه سرچشمه گرفته و قبلاً کاربردهای محدودی در معماری یا برنامه‌ریزی داشته است، استفاده از دیدگاه فلانور برای مطالعه فضای شهری امکان‌پذیر است و بنابراین در سال‌های اخیر به تدریج در این رویکرد افزایش یافته است. کاربرد فلانور در تحقیقات شهری را می‌توان به سه مرحله تقسیم کرد:

الف) معرفی: فلانور برخلاف منشأ آن در مفهوم سرگردان یا پرسه‌زن، به یک چهره کلیدی در درک رابطه بین افراد

۳. اصطلاحی در نقد ادبی و فلسفه است که شامل تقلید دیونوسیوسی، تقلید، شباهت غیر حسی، پذیرایی عاملی، بازنمایی، وانمایی، کنش بیان، کنش شباهت، عرضه خویش می‌شود. در نظریات ادبی یونانی، محاکات تقلیدی است از سیر وقایع روایت که اجرا می‌شود. براساس گفته افلاطون، محاکات یکی از دو شیوه عمده بیان روایت است. شیوه دیگر بیان روایت همان نقل یا بازنمایی سیر وقایع به شیوه گفتن است. براساس این تعریف، نمایش‌ها نمونه محاکات و اشعار حماسی نمونه نقل به‌شمار می‌روند. ارسطو (شاگرد افلاطون) اصطلاح «محاکات» (میمسیس) را صرفاً برای تقلید یک عمل به کار می‌برد و هر دو حالت بازنمایی روایی را جزئی از آن می‌دانست.

1. The Painter of Modern Life
2. Keith Tester

بصری شهر مدرن بررسی می‌کند. عثمانیان و همکاران (۱۴۰۴)، نیز در مطالعه‌ای با عنوان «پرسه‌زنی شهری به‌مثابه تجربه‌ای چندساحتی: تحلیل نقش جسم، روح و ذهن در فضاهای عمومی شهرهای ایرانی»، با هدف تحلیل ابعاد چندگانه پرسه‌زنی در فضاهای شهری ایران، به بررسی تأثیر طراحی فضایی و غنای فرهنگی بر تجربیات جسمانی، روحی و ذهنی افراد پرداخته و تفاوت‌های این تجربیات را با شهرهای مدرن مقایسه می‌کنند. در رشته‌های هنری دیگر همچون سینما نیز قهرمانی و همکاران (۱۳۹۴)، در مقاله‌ای با عنوان «بازتجسد پرسه‌زن» شهر مدرن در پیکر تماشاگر فیلم به بررسی رابطه سینما، معماری و شهر در قالب پرسه‌زنی می‌پردازند و سعی در آشکارسازی الگوی پرسه‌زنی به‌مثابه تماشاگری سرگردان که در میان فضاهای داخلی و خارجی شهر مدرن گذار می‌کند، دارند.

شکل ۱- تقاطع فلانور و رشته‌های مختلف (منبع: Wang et al., 2024)

روش تحقیق

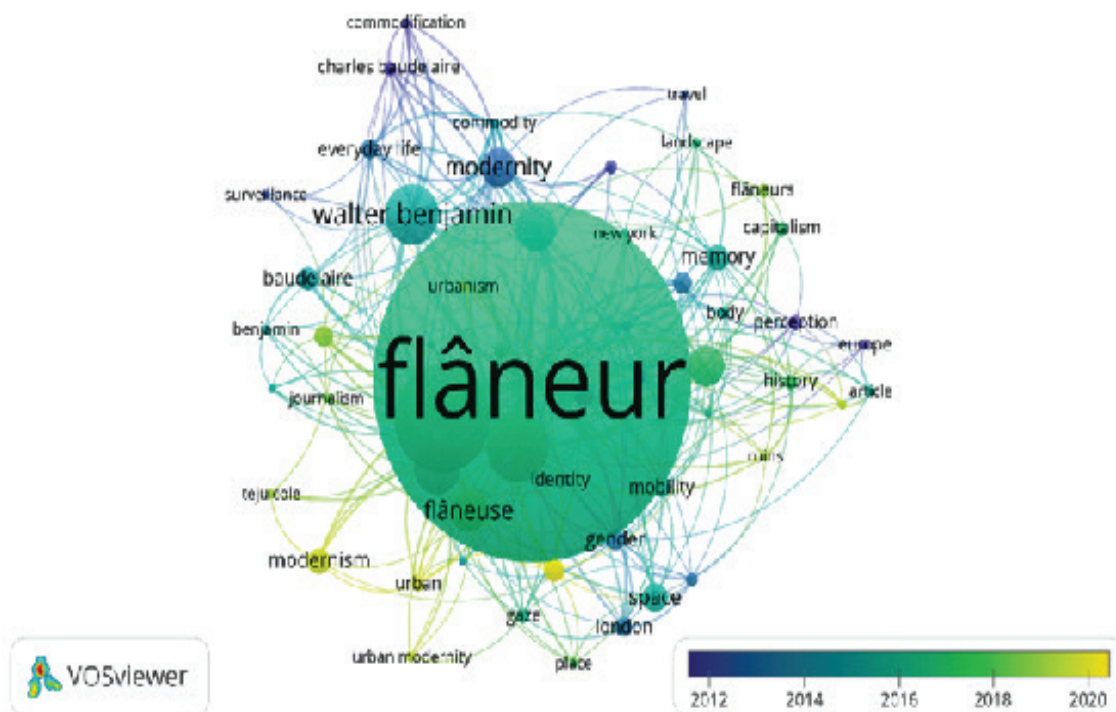
تحقیق حاضر یک مطالعه مروری و توصیفی-تحلیلی است که ابتدا منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی مختلف نظیر پایگاه‌های ساینس دایرکت، مگیران، نورمگز، وب اف ساینس، اسکوپوس و گوگل اسکولار با کلیدواژه‌های فارسی و انگلیسی مفهوم و تعریف فلانور، فلانور شهری، پرسه‌زن، پرسه‌زن شهری، فضاهای عمومی، فضای شهری به صورت ترکیبی و مجزا جستجو شد. معیارهای ورود به مطالعه شامل فارسی یا انگلیسی بودن زبان مقاله، درج بودن واژه‌هایی چون فلانور در عنوان، چکیده و یا واژگان کلیدی مقاله و چاپ مقاله در مجلات معتبر داخلی و خارجی بود. درنهایت با امتحان کردن گونه‌های مختلف جست‌وجو، عبارت فلانور در پایگاه داده اسکوپوس جست‌وجو شد و حاکی از وجود ۷۷۰ سند می‌باشد. در گام بعدی این

و شهرها تبدیل شده است. رابطه بین مشاهده و مشاهده شدن یک دیدگاه دیالکتیکی است که به تدریج در طراحی فضایی شهری اعمال شده است. الکساندرا و همکاران تأکید کرد که فضاهای عمومی شهری باید دیگران را ببینند و دیده شوند و فلانور این دیدگاه را فراهم می‌کند.

ب) کاربرد: فلانور به عنوان یک روش تحقیقاتی بین‌رشته‌ای معرفی شد و به تدریج کاربرد گسترده‌تری پیدا کرد. برخی از دانشگاهیان فلانور را به عنوان یک برنامه کاربردی توسعه داده‌اند که به کاربران امکان می‌دهد مشکلات طراحی شهری را هنگام پرسه زدن در آن کشف کنند. برخی از محققین خود را فلانور دانسته و مشاهداتی برای یافتن تغییرات شهری انجام داده‌اند. برای مثال، مارتینز با پرسه زدن در اطراف با استفاده از رکوردهای تعاملی، شهر و فعالیت‌های ساکنان را مشاهده کرد.

ج) توسعه عمیق دیدگاه فلانور: تیبو و تاراستی رابطه بین ورزش و فضای عمومی را از منظر رفتار ورزشی مورد بحث قرار دادند. آرگین و همکاران تغییرات در بینایی و ریتم راه رفتن ناشی از استفاده از تلفن‌های هوشمند در فضاهای عمومی را از دیدگاه‌های مختلف یک مریخ‌نورد بررسی کرد. ژانگ و ژوانگ در مورد رابطه بین فلانور و مطالعات محیطی-رفتار و نحوه استفاده از فلانور برای مطالعه فضای عمومی شهری بحث کردند. درمجموع، دیدگاه فلانور به تدریج در مطالعه فضاهای عمومی شهری اعمال می‌شود و از فضاهای شهری، رفتار انسانی و تأمل در تغییرات شهری شروع می‌شود. این همچنین تکامل متقابل جامعه‌شناسی، ادبیات و فلسفه را با معماری و برنامه‌ریزی شهری ارتقا می‌دهد (شکل ۱).

در مطالعات داخلی مقالات محدودی با عناوین و محتوای فلانور (پرسه‌زنی) در شهرها یا فضاهای شهری یافت شد. با این حال محمدی و همکاران (۱۳۹۴)، در مقاله‌ای با عنوان «تجربه پرسه‌زنی و باز شکل‌دهی فضاهای همگانی شهری» به واکاوی ژرف تجربه پرسه‌زنی در فضاهای همگانی شهر سنندج با استفاده از روش مردم‌نگاری شهری و فن مصاحبه عمیق و مشاهده مشارکتی پرداخته‌اند. کریمیان دوره‌ونی و همکاران (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای با عنوان «تبیین جایگاه فلانور (پرسه‌زن آوانگارد) در طراحی شهری پایدار» نقش و اهمیت توجه به فلانور و تأثیر آن در طراحی فضاهای شهری را مورد بررسی قرار دهد. صیاد (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «خوانش متن به‌مثابه پرسه‌زنی در میان منظرهای شهری (مطالعه موردی: کتاب‌های خیابان یک‌طرفه و پروژه پاساژها)»، با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی صورت گرفته، ریشه تصویرمندی و فضا‌مندی در نوشته‌های بنیامین راء، در علاقه وی به تصاویر و مطالعاتش پیرامون هنرهای بصری و فرهنگ

شکل ۲- مصورسازی همپوشانی هم رخدادی کلیدواژگان

مطالعات از لحاظ علم‌سنجی تحلیل و بررسی می‌شوند.

بحث و یافته‌ها

ابتدا جهت تحلیل هم رخدادی^۱، هم‌زمانی استفاده از کلیدواژه‌ها توسط نرم‌افزار (وی‌اواس و یوئر) داده‌ها فراخوانی شد. بدین‌صورت که از تعداد کل کلیدواژه‌ها (۲۲۲۱) حداقل تعداد رخداد کلیدواژه‌ها ۵ عدد انتخاب شده است و ۵۵ مورد شرط حداقل ۵ بار رخداد را دارا بوده‌اند. مرحله بعد شدت و قدرت شبکه‌ای و تراکمی هم رویدادی برای هر ۵۵ کلیدواژه انتخاب شد. براساس تنظیمات ایجاد شده مشاهده می‌شود کلیدواژه فلانور ۱۸۲ بار رخ داده و قدرت رخداد این کلمه با سایر کلیدواژه‌ها ۲۲۲ بوده است که بیشترین تعداد رخداد را در بین سایر کلیدواژگان دارا است. کلیدواژه شهر نیز ۳۶ بار رخ داده است و قدرت رخداد این کلمه با سایر کلیدواژه‌ها ۷۶ مرتبه بوده که این کلیدواژه پس از واژه فلانور بیشترین میزان رخداد و قدرت کل پیوند را دارا می‌باشد. کلیدواژه‌های اروپا، نظارت، تجو کول^۲ و مسافرت و با قدرت کل پیوند ۵ مرتبه کمترین میزان

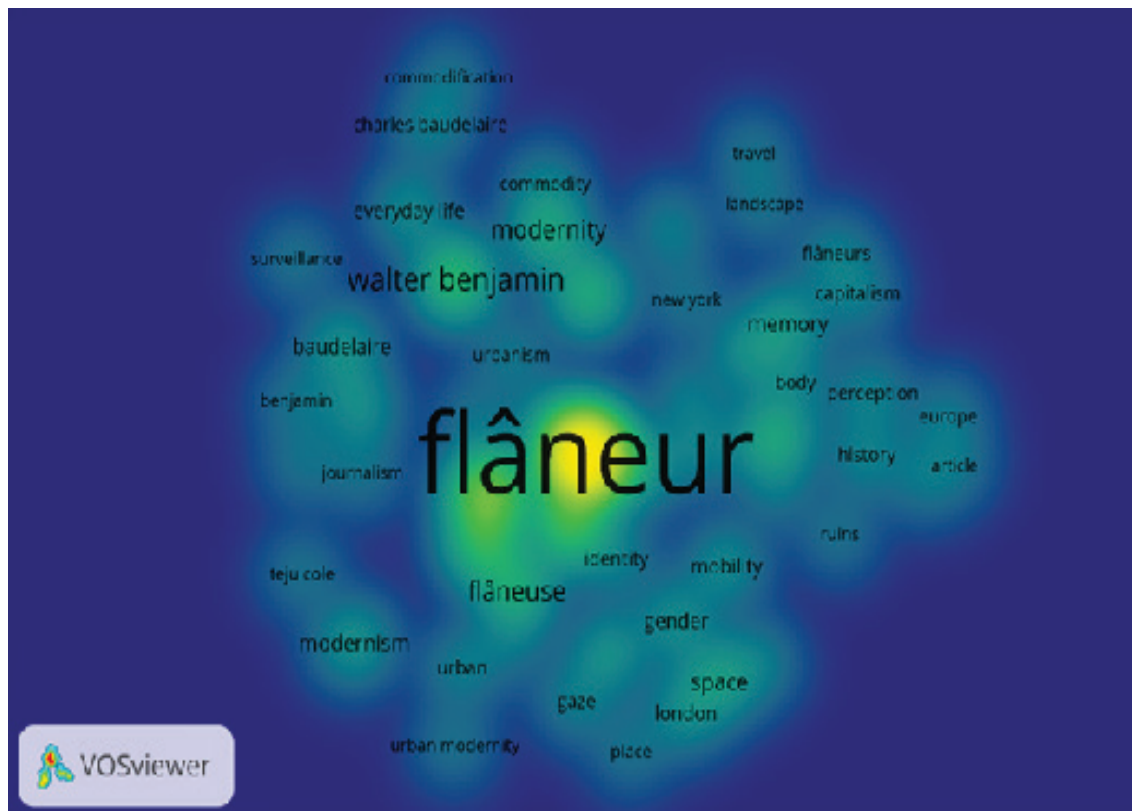
قدرت را در بین سایر کلیدواژگان دارا می‌باشند. تصویر ۲ نمای مصورسازی همپوشانی کلیدواژگان را نشان می‌دهد به‌گونه‌ای که رنگ‌بندی گره‌ها (کلیدواژه‌ها) متناسب با راهنمای نواری قسمت پایین و سمت راست تصویر است. در واقع همان‌گونه که مشخص است رنگ هر گره براساس امتیاز میانگین سال انتشار تعیین می‌شود که در بازه زمانی ۲۰۱۲ الی ۲۰۲۰ طیف‌بندی شده است. به عنوان نمونه کلیدواژه‌هایی که به رنگ نیلی (کالایی سازی، جنسیت، زندگی روزمره، مدرنیته و ...) می‌باشند، سال انتشار آن‌ها مربوط به سال‌های پیش از ۲۰۱۲ است. یا به عبارتی دیگر این کلیدواژه‌ها بیشتر در سال‌های اولیه موردتوجه مقالات و محققان در زمینه فلانور بوده است که امروزه به آن‌ها کمتر توجه می‌شود یا به‌طور کلی پرداخته نمی‌شود؛ اما رنگ زرد و سبز (فلانور، شهر، هویت، قابلیت تحرک، شهر مدرن و...)، نشان‌دهنده آن است که این کلیدواژه‌ها در سال‌های اخیر رایج شده‌اند و احتمال دارد به موضوعات قابل‌توجهی تبدیل شوند؛ همچنین لازم به ذکر است با توجه به تصویر خود واژه فلانور نیز حدوداً یک دهه اخیر موردتوجه جدی پژوهشگران قرار گرفته است و بزرگ بودن گره این کلیدواژه نشان‌دهنده تعداد رخداد بیشتر آن است

۱. Co-occurrence

۲. نویسنده، عکاس و مورخ هنر نیجریه‌ای آمریکایی که رمان شهر باز (۲۰۱۱)، یکی از آثار او در باب فلانور شهری است.

موردنظر کمتر باشد و فراوانی رخداد گره‌ها در همسایگی بیش‌تر باشد، رنگ نقطه موردنظر به زرد نزدیک‌تر است. بالعکس، هرچه تعداد گره‌ها در همسایگی یک نقطه کمتر و فراوانی رخداد گره‌های همسایه کمتر باشد، رنگ نقطه به آبی نزدیک‌تر می‌شود. در نتیجه، در تجسم تراکم گره‌ها هر نقطه دارای رنگی است که تراکم گره را در آن نقشه نشان می‌دهد.

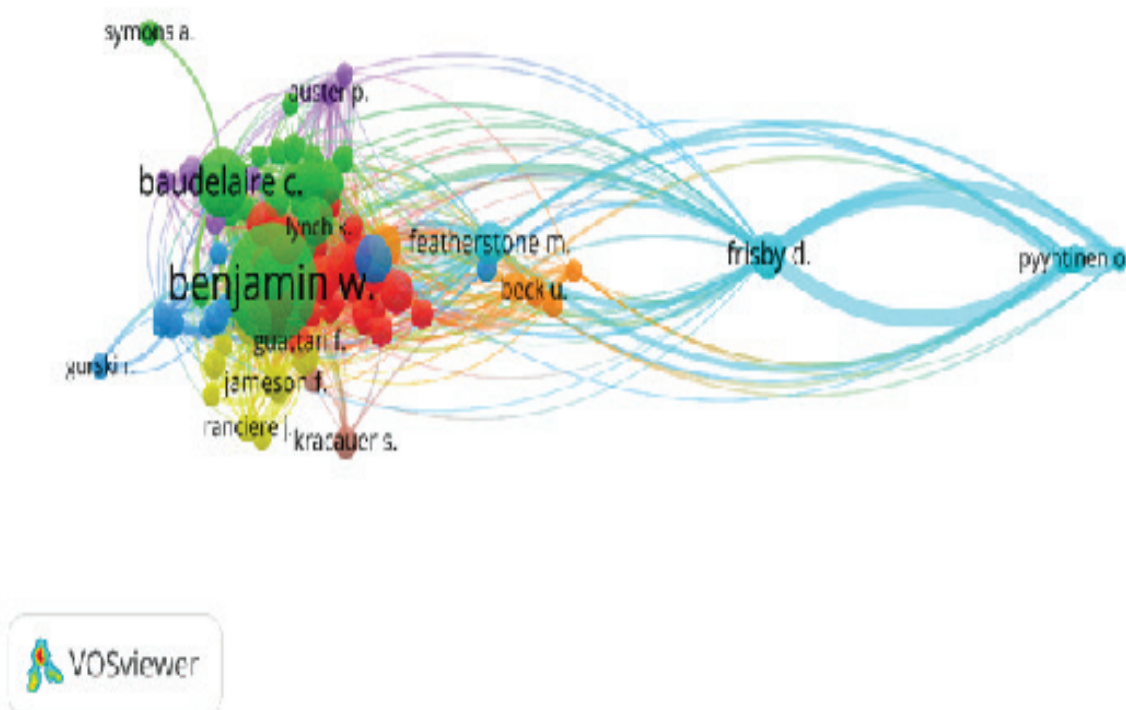
تصویر ۳ نیز نمای مصورسازی تراکم کلیدواژگان را نمایش می‌دهد. این نوع از مصورسازی بیشتر برای درک ساختار کلی نقشه و جلب‌توجه به مهم‌ترین مناطق نقشه مفید است. با توجه به تصویر ۲، رنگ نقاط در نقشه براساس تراکم گره موردنظر تعیین می‌شود. تراکم گره در یک نقطه در نقشه به تعداد گره‌های همسایه و به فراوانی رخداد این گره‌ها بستگی دارد. هرچه تعداد گره‌هایی که در مجاورت نقطه موردنظر، بیشتر باشد، فاصله بین دو گره و نقطه

شکل ۳- مصورسازی تراکم هم رخدادی کلیدواژگان

دیگر مشخص می‌شود. هر گره نماینده حداقل ۲۰ استناد است. از میان ۱۶۳۷۳ نویسنده در حوزه‌ی فلانور، ۹۸ نویسنده دارای حداقل شرط ۲۰ استناد علمی را داشته‌اند. والتر بنیامین با ۸۲۱ استناد و قدرت پیوند ۷۴۸۴ بیشترین میزان استناد و قدرت پیوند را در میان نویسندگان دارا است. کمترین قدرت پیوند مربوط به سایمنس با ۸۷ مرتبه و ۲۹ استناد می‌باشد. کمترین میزان استناد نیز مربوط به رابرتسون، بوتین، مرلوپونتی، جیکوبز و پارتسون با ۲۰ استناد می‌باشد.

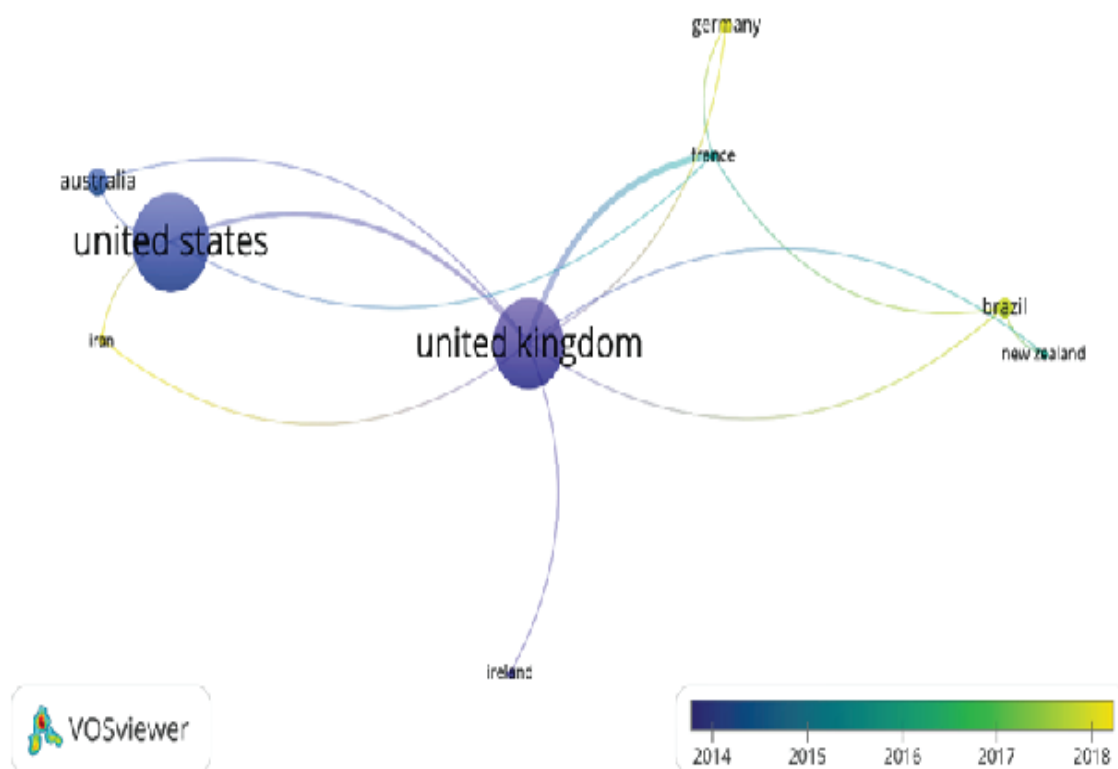
در مرحله بعد و تصویر ۴ از تحلیل هم‌استنادی نویسندگان استفاده شده است که زیرشاخه‌ای از کتاب‌سنجی است و از جمله معمول‌ترین روش‌ها برای بررسی و ردگیری ساختار علمی حوزه‌های دانش است. در تحلیل هم‌استنادی نویسنده بسامد استناد هر نویسنده یا نویسنده دیگر که باهم در مدارک استناد شونده حضور یافته‌اند شمارش می‌شود. در نقشه شبکه‌ای زیر هر گره نمایشگر یک نویسنده است. علاوه بر این تعداد دفعات استناد مقالات به مقاله مشابه در تجزیه و تحلیل، هم‌استنادی نویسنده‌ها، ارتباط بین نویسنده‌ها، با تعداد دفعات استنادات یک مقاله با مقاله

شکل ۴- مصورسازی هم‌استنادی نویسندگان

کشورهای ژاپن، مالزی، هنگ‌کنگ، ایران و مجارستان هرکدام با ۵ مدرک کمترین میزان مدارک را داشته‌اند. میزان استناد این کشورها نیز به ترتیب ۳۳، ۱۵، ۶، ۴ و ۳ می‌باشد. در تصویر زیر میزان همکاری علمی کشورها و متناسب با روند سالیانه آن‌ها آورده شده است. همان‌گونه که در تصویر مشخص است کشورهای آلمان، برزیل و ایران از سال ۲۰۱۸ همکاری علمی خود را گسترش داده‌اند. کشورهای بریتانیا، ایالات‌متحده، استرالیا و ایرلند تقریباً سابقه همکاری بیشتری (از سال ۲۰۱۴) داشته‌اند. لازم به ذکر است هرچه یک کشور، نشریات و مدارک بیشتری تولید کند قدرت پیوند بیشتری دارد و در نتیجه اندازه‌ی گره بزرگ‌تری دارد و هرچه مقیاس همکاری بزرگ‌تر باشد خط اتصال ضخیم‌تر است.

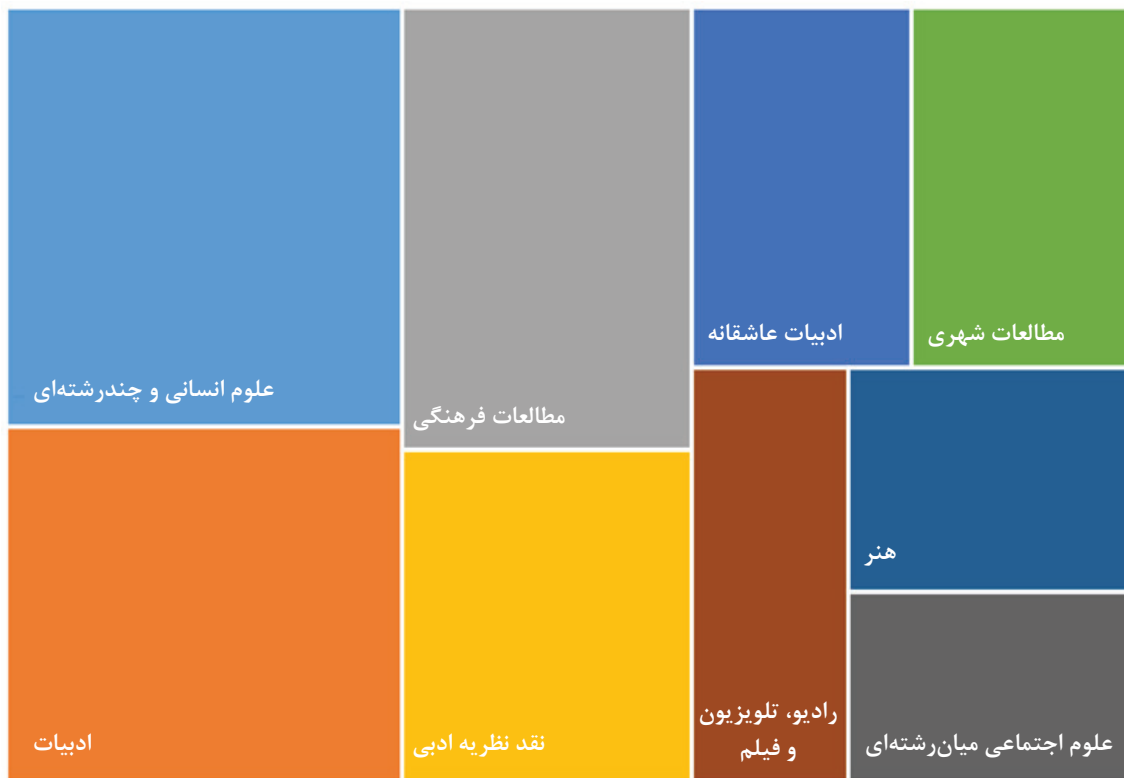
پس از بررسی و تحلیل هم‌استنادی نویسندگان، این بار همکاری علمی کشورها در باب موضوع فلانور مورد بررسی قرار گرفت. در طول تاریخ، پدیده همکاری در میان نوع بشر، همواره موضوعی مهم در جامعه‌شناسی بوده است. این نوع همکاری‌ها که در قالب‌های مختلف شامل تعاملات علمی، اقتصادی، حمایتی، سیاسی و مانند آن وجود داشته‌اند، به صورت شبکه‌های همکاری نمود پیدا کرده‌اند. همکاری علمی، یکی از نمودهای عینی همکاری در میان کشورها است و پدیده پیچیده‌ای است که از اشتراک توانمندی‌های آنان، حاصل و تولید دانش علمی جدید را بهبود می‌بخشد. با انتخاب گزینه همکاری کشورها در نرم‌افزار و تعیین حداقل ۵ مدرک از کل کشورها که ۷۱ کشور می‌باشد، مشخص می‌شود که ۳۰ کشور شرط مذکور حداقل ۵ مدرک را دارا هستند. مرحله بعد شدت و قدرت شبکه‌ای همکاری برای هر ۳۰ کشور انتخاب شد. براساس تنظیمات ایجاد شده مشاهده می‌شود کشور بریتانیا با تعداد ۱۱۷ مدرک، ۲۰۲۱ استناد و قدرت پیوند ۱۱ بیشترین تعداد استناد را در بین سایر کشورها دارا است. با این حال کشور ایالات‌متحده با ۱۲۹ مدرک، دارای استناد کمتر یعنی ۱۲۱۴ استناد و قدرت پیوند ۵ را دارا می‌باشد.

شکل ۵- مصورسازی همکاری علمی کشورها

ادبی، ۵۱ پژوهش مرتبط با ادبیات عاشقانه، ۵۰ پژوهش مرتبط با مطالعات شهری، ۴۰ پژوهش در حوزه هنر، ۴۱ پژوهش در حوزه رادیو، تلویزیون و فیلم و ۳۴ پژوهش در حوزه علوم اجتماعی میان‌رشته‌ای انجام شده است.

با مرور مطالعات فلانور در پایگاه وب اف ساینس نیز مشاهده می‌شود که ۱۰۵ مطالعه در حوزه علوم انسانی و چندرشته‌ای، ۸۹ مطالعه در حوزه ادبیات، ۸۱ پژوهش در حوزه مطالعات فرهنگی، ۶۱ مطالعه در حوزه نقد نظریه

شکل ۶- سهم حوزه‌های مختلف از مطالعات فلانور در پایگاه WoS

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تحلیل علم‌سنجی مطالعات حوزه فلانور، جهت کشف مسائل و تحولات اصلی و نیز یافتن روند عملکرد نوظهور مقالات (کلیدواژگان)، شناخت و بررسی مقالات انتشار یافته رشته‌های مختلف در این زمینه بخصوص رشته شهرسازی، شناخت الگوهای همکاری کشورها و استنادهای نویسندگان در ادبیات جهانی صورت گرفته است. جستجوی ادبیات تحقیق شامل منابع انتشار یافته در پایگاه اسکوپوس طی سال‌های متمادی ۱۹۸۵ تا ۲۰۲۵ میلادی بوده است. جهت انجام این کار داده‌های علمی (۷۷۰ داده علمی) در خصوص موضوع مورد تحقیق با فلانور در عنوان، چکیده و کلیدواژگان در اسفندماه ۱۴۰۳ (مارس ۲۰۲۵) از پایگاه اسکوپوس استخراج شدند. لازم به ذکر است که هیچ از مطالعات گذشته در باب فلانور داده‌ها را با کمک نرم‌افزار تجسم، تجزیه و تحلیل نکرده است. در فرآیند بررسی پژوهش حاضر، تلاشی برای ترکیب روش‌های کتاب‌سنجی و نرم‌افزار وی او اس و یوئر برای غربالگری و سازماندهی ادبیات انجام شد که این چنین طرح‌های شبکه بصری می‌تواند برای تجزیه و تحلیل ارتباط مطالعات قبلی ایجاد شود. نرم‌افزار وی او اس و یوئر دارای مزیت مطلق از نظر قابلیت‌های ارائه گرافیکی است که

امکان پردازش حجم زیادی از ادبیات در پایگاه‌های داده و امکان ساخت نقشه‌ها را برای هر تکنیک نقشه‌برداری مناسب فراهم می‌کند. این نرم‌افزار از یک‌طرف، به انجام تحلیل متریک علمی و تفسیر زبان نقشه‌برداری برای داده‌های ادبیات مرتبط در زمینه تحقیقات مروری کمک می‌کند و از سوی دیگر، کانون‌های تحقیقاتی و خوشه‌های دانش مرتبط در حوزه مقطعی فلانور را قابل شناسایی می‌کند.

نتایج نشان می‌دهد که بعضی از کلیدواژگان با توجه به مسائل و چالش‌های نوظهور پیش روی شهرها اخیراً مورد توجه پژوهشگران هستند که شامل کلیدواژه‌هایی از جمله فلانور، شهر، هویت، قابلیت تحرک، شهر مدرن و... می‌باشند. همچنین احتمال دارد که این کلیدواژگان به موضوعات قابل توجهی در آینده تبدیل شوند؛ همچنین لازم به ذکر است با توجه به تصویر خود واژه فلانور نیز حدوداً یک دهه اخیر مورد توجه جدی پژوهشگران قرار گرفته است. گروه دیگری از کلیدواژه‌ها مانند کالایی سازی، جنسیت، زندگی روزمره، مدرنیته و ... براساس فراوانی وقوعشان، در سال‌های اخیر از توجه کمتری در تحقیقات و پژوهش‌ها برخوردار می‌باشند. این مطالعه با تحلیل‌های هم رخدادی وقوع کلیدواژگان (در نماهای تراکم داده، هم‌پوشانی شبکه)

- ۱۷-۲۸.
- کریمیان دوره‌ونی، میلاد و کیوانی، مهدی و تیموری منش، مجتبی، ۱۳۹۲، تبیین جایگاه فلانور (پرسه‌زن آوانگارد) در طراحی شهری پایدار، همایش ملی معماری و شهرسازی انسان‌گرا، قزوین.
 - محمدی، جمال، جهانگیری، امید و پاکدامن، یوسف. (۱۳۹۴). تجربه پرسه‌زنی و باز شکل‌دهی فضاهای همگانی شهری. فصلنامه علوم اجتماعی، (۷۰)، ۲۷۹-۳۱۲.
 - Djukic, A., Vlastos, T., & Joklova, V. (2019). Liveable open public space-from flaneur to cyborg. *CyberParks—The Interface Between People, Places and Technology: New Approaches and Perspectives*, 38-49.
 - Fontana, M.P.; Cabarrocas, M. (2018). Learning to See through the Cities. In *Proceedings of the 6th Workshop on Educational Innovation in Architecture (JIDA)*, Barcelona, Spain, 22–23 November; pp. 124–137.
 - La Rocca, F. (2017). A theoretical approach to the flâneur and the sensitive perception of the metropolis. *Sociétés*, 135(1), 9-17.
 - McGarrigle, C. (2013). Forget the flâneur.
 - Phillips, A., & Vincendeau, G. (2018). Beyond the Flâneur: An Introduction. *Paris in the Cinema: Beyond the*, 1-13.
 - Serlin, D. (2006). Disabling the flâneur. *Journal of Visual Culture*, 5(2), 193-208.
 - Wang, L., Liu, X., Zheng, H., & Caneparo, L. (2024). Quality Improvement of Urban Public Space from the Perspective of the Flâneur. *Land*, 13(6), 808.
- هم‌استنادی براساس نویسندگان و همچنین همکاری علمی براساس کشورها در نمای مصورسازی شبکه‌ای به عنوان یک مطالعه مروری- پژوهشی جامع در نظر گرفته می‌شود. نتایج تحلیل هم‌استنادی براساس نویسندگان نشان می‌دهد که بیشترین تعداد استناد مربوط به والتر بنیامین با ۸۲۱ استناد و قدرت پیوند ۷۴۸۴ بیشترین میزان استناد و قدرت پیوند را در میان نویسندگان دارا است. کمترین قدرت پیوند مربوط به سایمنس با ۸۷ مرتبه و ۲۹ استناد می‌باشد. کمترین میزان استناد نیز مربوط به رابرتسون، بوتین، مرلوپونتی، جیکوبز و پارتسون با ۲۰ استناد می‌باشد.
- تحلیل همکاری علمی در سطح کشورها نشان می‌دهد که کشور بریتانیا با تعداد ۱۱۷ مدرک، ۲۰۲۱ استناد و قدرت پیوند ۱۱ بیشترین تعداد استناد را در بین سایر کشورها دارا است. با این حال کشور ایالات متحده با ۱۲۹ مدرک، دارای استناد کمتر یعنی ۱۲۱۴ استناد و قدرت پیوند ۵ را دارا می‌باشد. کشورهای ژاپن، مالزی، هنگ‌کنگ، ایران و مجارستان هرکدام با ۵ مدرک کمترین میزان مدارک را داشته‌اند. میزان استناد این کشورها نیز به ترتیب ۳۳، ۱۵، ۶، ۴ و ۳ می‌باشد. در آخر تحلیل تخصصی مطالعات انتشار یافته براساس رشته تخصصی نشان می‌دهد که مطالعات بیشتری در حوزه علوم انسانی و چندرشته‌ای و پژوهش‌های کمتری در حوزه مطالعات شهری در باب فلانور انجام شده است. پژوهشگران آتی می‌توانند هر یک کلیدواژگان موجود خصوصاً واژه‌های داغ اخیر همچون فلانور، هویت و بحران‌های هویتی برای فلانوران شهری در فضاهای عمومی را مطالعه و تحلیل کنند. همچنین با توجه به اینکه کشور ایران در زمینه موضوع پژوهش (خصوصاً حوزه‌های علمی و کاری شهرسازی و مطالعات شهری)، همکاری اندکی با سایر کشور داشته است، پیشنهاد می‌شود تا از این فرصت مناسب همکاری برای پژوهش‌های آتی استفاده شود.

منابع

- صیاد، علیرضا. (۱۴۰۰). خوانش متن به مثابه پرسه‌زنی در میان منظرهای شهری (مطالعه موردی: کتاب‌های خیابان یک‌طرفه و پروژه پاساژها). منظر، ۱۳(۵۷)، ۶۳-۵۲.
- عثمانیان، عظیم، رحیمی، محمود و ساعد موچشی، رامین. (۱۴۰۴). ۷. پرسه‌زنی شهری به مثابه تجربه‌ای چندساحتی: تحلیل نقش جسم، روح و ذهن در فضاهای عمومی شهرهای ایرانی. فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، ۶(۲)، ۹۸-۱۱۳.
- قهرمانی، محمدباقر، پیراوی ونک، مرضیه، مظاہریان، حامد و صیاد، علیرضا. (۱۳۹۵). بازتجسد «پرسه‌زن» شهر مدرن در پیکر تماشاگر فیلم. نشریه هنرهای زیبا: معماری و شهرسازی، ۲۱(۱)،

An Introduction to the Role of the Flâneur in Urban Planning Studies and Public Urban Spaces

Hamidreza Saremi¹/ Narges Taleb Valiollah^{*2}

Received: 2024/08/23

Accepted: 2025/11/18

Available Online: 2025/12/21

Abstract

Various functions continuously occur within an urban space, one of which is strolling or wandering. In French, the concept of wandering in cities or public spaces is referred to as flâneur, a term rooted in the works of Charles Baudelaire. Given the importance of understanding, experiencing, and sensing urban space by its users, recognizing the role of urban flâneurs in urban studies and tracing the body of research surrounding them is essential and significant. This study aims to identify global research trends related to the flâneur across different disciplines, uncover frequently occurring keywords, and analyze patterns of international collaboration and author co-citation within the global literature. A scientometric quantitative approach has been employed. The keyword co-occurrence analysis shows that “flâneur” is the most frequently occurring term, appearing 182 times. Author co-citation analysis reveals that Walter Benjamin stands out with 821 citations and a linkage strength of 7484, making him the most influential author in this field. Country-level collaboration analysis shows that the United Kingdom has the highest number of citations (2021) with 117 documents and a linkage strength of 11. In contrast, the United States, despite producing more documents (129), has fewer citations (1214) and a linkage strength of 5. Finally, disciplinary analysis indicates that the humanities have contributed the most research publications on the topic of the flâneur.

Keywords: Sustainable Development, Agriculture, Ecosystem Services, Regeneration, River Valley.

1-Associate Professor, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

2-Flâneur, public space, wanderer, city, urban planning.

* Corresponding Author: N.taleb@modares.ac.ir

آباد

No. 92 / Winter 2025

67-76